

Metodické listy OPVK

Význam ovoce jako zdroje cenných látek ve stravě

První stupeň ZŠ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

VÝZNAM OVOCE JAKO ZDROJE CENNÝCH LÁTEK VE STRAVĚ

Praktické cvičení - pokus kategorie a - vyžadující běžné vybavení

Co vidíte na obrázku?

Cukr. Odborně cukry nazýváme sacharidy (řecky sákcharón - sladkost).

Co je na tomto obrázku? Proč je to významnou součástí naší stravy?

Vejce - bílek, tedy jsou tam obecně bílkoviny, odborně řečeno proteiny (řecky proteos - první a nejvýznamnější podíl ve stravě).

A tady?

Máslo a olej, tedy tuky, odborně lipidy (řecky lipos - tuk) - tuky jsou podsložky lipidů.

Abychom mohli žít a růst, musíme přijímat řadu látek, které jsou nezbytné pro fungování našeho těla. Tyto látky potřebují rostliny i živočichové a nazývají se živiny. Vše na obrázcích jsou tedy živiny.

Mezi živiny dále patří: voda, minerály a organické látky, kterými jsou tedy cukry – sacharidy, tuky – lipidy a bílkoviny, čili proteiny. Tyto živiny dostáváme do těla potravou. Různí živočichové tedy přijímají různé živiny a to jak množstvím, tak i rozdílnými organickými látkami. Konzumace nevhodné potraviny může mnohdy vést k onemocněním.

Co mají tyto věci na tomto obrázku společného?

Na obrázku jsou samé sacharidy, tedy hlavní potravinové zdroje sacharidů.

Sacharidy jsou organické sloučeniny, které ve své molekule obsahují atomy uhlíku, vodíku a kyslíku.

Proč rostlina nepotřebuje jíst jako my? Organické živiny přijímají pouze živočichové, rostliny si je tvoří fotosyntézou. Při procesu, který se nazývá fotosyntéza a probíhá díky slunečnímu záření v zelených rostlinách, dochází reakcí oxidu uhličitého a vody ke vzniku cukru a kyslíku. Při fotosyntéze vzniká $C_6H_{12}O_6$ – čili cukr, čili sacharid. Nejjednodušší sacharid se nazývá glukóza.

Čím běžně sladíte čaj? Řepným nebo též třtinovým cukrem, čili sacharózou. To je další sacharid, který je zastoupen v naší potravě. Běžně se používá v potravinářství ke slazení. Vyrábí se z cukrové řepy nebo cukrové třtiny. U nás se samozřejmě vyrábí z cukrové řepy, v níž je její obsah 17 %. Její dlouhodobá a nadměrná konzumace také vede k obezitě.

Přehled sacharidů v ovoci je v tabulce.

Ovoce tuzemské	Sacharidy	Glukóza	Fruktóza	Sacharóza
<i>jednotky</i>	<i>(g/kg)</i>	<i>(g/100g)</i>	<i>(g/100g)</i>	<i>(g/100g)</i>
Borůvky	147,0	3,5	3,6	0,2
Broskve	125,0	1,2	1,3	5,6
Hrušky	158,0	1,9	6,4	1,8
Jablka	144,0	2,3	7,6	3,5
Jahody	88,0	2,2	2,5	1
Maliny	116,0	3,5	3,2	2,8
Dýně, melouny	84,0	1,1	1,4	0,5
Meruňky	134,0	1,6	0,7	5,2
Rybíz	138,0	3,5	3,6	0,2
Švestky	162,0	2,7	1,8	3
Třešně	147,0	8,1	6,2	0,2

Kontrolní otázky

1. Čím sladíme čaj?
2. Co má společného med a ovoce?

Praktikum

Barevné důkazové reakce různých jednoduchých cukrů, odlišnost ovocného a řepného cukru.

Praktické cvičení - pokus kategorie b - vyžadující určité laboratorní vybavení

Důkaz cukrů v ovoci

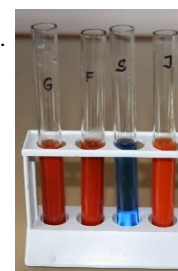
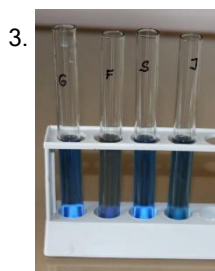
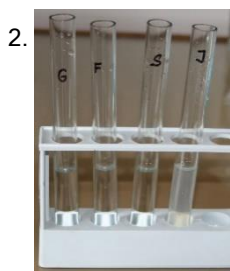
Princip: Důkaz sacharidů se provádí tzv. Fehlingovou zkouškou. Tento test odhalí glukózu a fruktózu, tj. sacharidy, které jsou redukčními činidly, tj. látky, které jsou schopny předat elektrony druhé látce a tím ji redukovat. Ovoce obsahuje glukózu, fruktózu a sacharózu. Glukóza a fruktóza díky své chemické struktuře – volné OH skupině, schopné zredukovat měď (Cu) v modré skalici, tj. z Cu^{2+} na Cu^+ .

Pomůcky: Váhy, nůž nebo struhadlo, kádinky (100 ml), pH papíry, zkumavky, stojánek na zkumavky, pipety a pipetovací špičky, skleněné tyčinky, velká kádinka, kahan nebo vodní lázeň (popř. rychlovarná konvice), míchačka.

Chemikálie: 7% vodný roztok pentahydrátu síranu měďnatého – $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ (Fehlingovo činidlo I), 12 g hydroxidu sodného (NaOH) a 34 g vinanu sodno-draselného do 100 ml vody (Fehlingovo činidlo II), voda, ovoce (například jablko, citrón apod.), glukóza, fruktóza, sacharóza

Pracovní postup:

1. Do kádinek (100 ml) označených názvem ovoce navážíme cca 10 g nakrájeného nebo nastrouhaného ovoce. Každý testovaný druh ovoce zalijeme 50 ml horké vody a necháme vyluhovat 15 minut. Občas promícháme skleněnou tyčinkou.
2. Označíme si zkumavky názvy testovaných druhů ovoce. Do každé zkumavky napipetujeme 1 ml Fehlingova činidla II. Následně přidáme do každé zkumavky 5 ml výluhu (bez sedimentu) různých druhů ovoce dle označených zkumavek. Obsah promícháme a ověříme pH ve zkumavkách indikátorovým papírkem.
3. Dále napipetujeme 1 ml roztoku modré skalice do každé zkumavky a zamícháme. Stáním vzniká modrá sraženina.
4. Zkumavky vložíme do kádinky s vroucí vodou a ponecháme 5 minut v horké lázni.
5. Pozorované změny v jednotlivých zkumavkách zapíšeme.

Kontrolní otázky

1. Červenooranžové zbarvení vzniklo u:
  - a) Zkumavky s glukózou
  - b) Zkumavky s fruktózou
  - c) Zkumavky se sacharózou
  - d) Zkumavky s ovocem (na obrázku jablko)
2. Proč nevzniklo červené zbarvení u řepného cukru, který běžně používáme ke slazení?
Odpovědi: 1. a, b, d; 2. Řepný cukr je disacharid sacharóza, je sice složen z glukózy a fruktózy, ale neobsahuje volnou OH skupinou a nemůže být tedy zdrojem redukce.